

УДК 343

DOI 10.33244/2617-4154.2(4).2020.315-321

П. В. Цимбал,
д.ю.н., професор
e-mail: soksana41@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-7244-4669;

В. Ф. Влад,
Університет ДФС України
e-mail: anastasiaana0502@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-7180-8096

НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ ВИПРАВНИХ УСТАНОВ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ, ЩО ПРИЗВОДИТЬ ДО ВЧИНЕННЯ ВТЕЧІ З МІСЦЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Стаття присвячена дослідженню основних причин бездіяльності персоналу виправних установ, що в результаті призводить до вчинення ув'язненим втечі з місця позбавлення волі. Нині працівниками Кримінально-виконавчої служби України допускаються випадки порушення законності під час здійснення ними своїх функцій, залишається актуальною проблема деформації професійної правосвідомості. Тому одним із найважливіших завдань у сучасних умовах є формування такого рівня професійної правосвідомості співробітників пенітенціарної системи, який відповідав би вимогам правової держави та громадянського суспільства. Унаслідок зазначених обставин це наукове дослідження за темою, пов'язаною з невиконанням співробітниками Державної Кримінально-виконавчої служби України своїх службових та функціональних обов'язків, набуває не тільки теоретичного, а й практичного значення.

Ключові слова: місце позбавлення волі, бездіяльність, втеча, співробітник кримінально-виконавчої служби, посадова інструкція, невиконання службових обов'язків.

П. В. Цимбал, В. Ф. Влад. Ненадлежащее исполнение работниками исправительных учреждений своих обязанностей, приводящее к совершению побега из места лишения свободы

Статья посвящена исследованию основных причин бездействия персонала исправительных учреждений, что в результате приводит к совершению заключенным побега из места лишения свободы. В настоящее время работниками Уголовно-исполнительной службы Украины допускаются случаи нарушения законности при осуществлении ими своих функций, остается актуальной проблема деформации профессионального правосознания. Поэтому одной из важнейших задач в современных условиях является формирование такого уровня профессионального правосознания сотрудников пенитенциарной системы, который отвечал бы требованиям правового государства и гражданского общества. В силу указанных обстоятельств данное научное

исследование по теме, связанной с невыполнением сотрудниками Государственной уголовно-исполнительной службы Украины своих служебных и функциональных обязанностей, приобретает не только теоретическое, но и практическое значение.

Ключевые слова: *место лишения свободы, бездействие, бегство, сотрудник уголовно-исполнительной службы, должностная инструкция, невыполнение служебных обязанностей.*

Метою дослідження є визначення основних причин деформації правосвідомості працівників пенітенціарної системи, яка впливає на невиконання ними своїх службових та функціональних обов'язків, які мають наслідком вчинення втечі ув'язненими з місця позбавлення волі.

Постановка проблеми. На сьогодні втеча засуджених з місць позбавлення волі займає одне з перших місць серед пенітенціарних правопорушень як найбільш поширене і суспільно небезпечне діяння. У науковому дослідженні нами вивчаються основні фактори, що спричиняють нівелювання правосвідомості у співробітників та персоналу пенітенціарної системи, поширенню злочинності в місцях позбавлення волі, невживання ніяких заходів для їх прискікання, а також вчинення втечі ув'язненими з місця позбавлення волі.

Аналіз останніх публікацій. На сьогодні в юридичній літературі проблема невиконання своїх службових обов'язків працівниками кримінально-виконавчої служби України на монографічному та дисертаційному рівнях практично не досліджена.

Виклад основного матеріалу. У Конституції України в статті 62 зафіксовано, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [1]. Саме тому слідчим та прокурорам варто чітко та послідовно відбирати докази у кримінальних провадженнях щодо вчинення втечі ув'язненими з місця позбавлення волі. Причини, через які трапляються втечі з пенітенціарних установ, є різними. Однією з таких причин є бездіяльність персоналу виправної установи та невиконання покладених на них службових і функціональних обов'язків.

Основними причинами того, що із такого масиву кримінальних проваджень лише одиниці надходять до суду з обвинувальним актом, досить часто є недостатність зібраних доказів на стадії досудового розслідування, викликана специфікою та складністю цієї категорії проваджень [2, с. 6].

Джерелами того, що працівники виправних установ неналежним чином виконують свої службові обов'язки, є такі елементи:

- а) працівник виправної установи піддався агітації ув'язнених;
- б) матеріальна зацікавленість працівника виправної установи у зв'язку з отриманням неправомірної вигоди від ув'язнених;
- в) нехтування своїми обов'язками із людських, моральних принципів особистості, які пов'язані зі слабким державним, соціальним матеріальним забезпеченням з боку держави;
- г) виконання незаконних вказівок керівництва виправної установи працівником;
- д) існування інших перешкод для нормального виконання службових обов'язків.

Співробітникам кримінально-виконавчої служби потрібно прищеплювати моральну готовність та виробляти норми поведінки залежно від ситуації. Нам також треба не забувати і про те, що у співробітника пенітенціарної установи можуть виникати аморальні

форми поведінки. Ось тут і потрібна ретельна робота психолога і соціального працівника установи з виявлення та профілактики аморальних форм поведінки із застосуванням грамотно підібраних методик для проведення психологічних тренінгів зі згуртування колективу [3, с. 50].

Крім того, у сучасному світі досить нестабільна обстановка. Багато засуджених за тероризм намагаються вести агентурну роботу в місцях позбавлення волі та залучати засуджених до проведення екстремізму. Все це вимагає високої готовності співробітників виправних установ до протидії прозелітизму і вербування adeptів радикального ісламу, псевдорелігійного екстремізму і його крайнього прояву в соціальному житті виправної установи, здійснювати профілактику їх негативного впливу на засуджених [4, с. 54]. До вищезгаданих елементів тюремної агітації можна додати ще й пропаганду, пов'язану із поваленням незалежності України та державної влади.

Під час здійснення розслідування відповідної категорії кримінальних проваджень слідчі органи обов'язково повинні також встановити обсяг професійних обов'язків, покладених на конкретного працівника пенітенціарної установи. Джерелами професійних обов'язків є службові інструкції, документи внутрішнього обігу, де у межах окремих закладів та установ виконання покарань закріплюються функціональні обов'язки конкретних працівників в'язниці, керівника в'язниці, його заступника, начальників блоків.

Для формування чіткого розуміння працівника виправної установи слідчому варто змодельювати поведінку вартового та інших працівників в'язниці під час виконання ними своїх службових обов'язків з метою встановлення відповідності вжитих заходів у тій ситуації, яка склалася у конкретному випадку. У разі неналежного виконання професійних обов'язків працівниками пенітенціарної установи слідчому потрібно з'ясувати можливість уникнення несприятливих наслідків під час перебування відповідного працівника на зміні та наскільки відповідали вчинені працівниками дії нормам законодавства, посадовим інструкціям та іншим документам, які регулюють і регламентують діяльність виправної установи та дії її персоналу.

Як повідомляє пресслужба прокуратури Київської області, усього за результатами перевірок на усунення виявлених порушень органами прокуратури області внесено 32 вказівки керівникам установ виконання покарань та до ліквідації керівництву Центрального міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України, за їх результатами до дисциплінарної відповідальності притягнуто 27 службових осіб, скасовано 76 незаконних актів керівників цих установ, зокрема застосованих до засуджених стягнень [5].

Цей факт свідчить, що у виправних установах масово порушуються права людини, а також відбувається недотримання норм законодавства та невиконання своїх службових обов'язків персоналом пенітенціарних установ. Зазначимо, що працівники органів прокуратури ведуть роботу з виявлення таких порушень, але остаточного їх усунення та викорінювання наразі не відбувається через їх масовість.

Під способом вчинення злочину з використанням посадовою особою своїх службових повноважень слід розуміти об'єктивні й суб'єктивні закономірності сукупності дій (бездіяльності) посадових осіб, які діють від імені держави або організації, усвідомлено (навмисно) спрямованих на спотворення відомостей, а так само на невиконання посадових обов'язків в особистих інтересах.

Механізм злочинів, скоєних з використанням працівниками державної кримінально-виконавчої служби своїх службових повноважень, є складним, динамічним явищем із взаємозалежними та взаємообумовленими елементами. Його структуру становлять фактори об'єктивної та суб'єктивної спрямованості. Механізм злочину визначає зміст злочинної діяльності співробітника пенітенціарної установи, що складається з таких елементів: відкрите ігнорування законодавчих та інших актів, що регламентують діяльність системи виконання покарань; зміна посадових і функціональних обов'язків на свою користь; використання посадового становища для отримання матеріальної або моральної вигоди; використання посадових повноважень проти інтересів служби; порушення прав і законних інтересів держави та громадян через невиконання своїх посадових або функціональних обов'язків.

Під час розслідування злочинів, пов'язаних із вчиненням втечі з місця позбавлення волі, причиною яких стало невиконання чи неналежне виконання працівниками місця позбавлення волі своїх функціональних, посадових чи службових обов'язків, є початковим етапом діяльності працівників правоохоронних органів, який включає в себе стадії: збору і перевірки матеріалів про подію, що відбулася, порушення кримінального провадження та його реєстрація упродовж 24 годин, проведення невідкладних слідчих дій (зокрема негайний розшук ув'язненого по гарячих слідах) та оперативно-розшукових заходів. Основними завданнями початкового етапу розслідування є виявлення, забезпечення схоронності та закріплення доказів.

Відповідно до пункту XXIII «Нагляд за засудженими» Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань працівники пенітенціарної установи здійснюють нагляд за засудженими, яким є система заходів, спрямованих на забезпечення відбування та виконання кримінальних покарань у виді обмеження та позбавлення, довічного позбавлення волі та арешту шляхом цілодобового і постійного контролю за поведінкою засуджених у місцях їх проживання та праці, попередження та припинення з їх боку протиправних дій, забезпечення вимог ізоляції засуджених та безпеки персоналу установ виконання покарань [6].

Тобто це і є основним функціональним обов'язком працівників кримінально-виконавчої системи України.

На нашу думку, невиконання своїх функціональних або службових обов'язків працівниками пенітенціарної системи може відбуватись у формі дії, бездіяльності або у вигляді змішаної форми.

Бездіяльність особи може являти собою як пасивну поведінку – утримання від якоїсь конкретної дії, так і супроводжуватись якимись активними діями, пов'язаними з ухиленням від виконання обов'язків. Крім того, бездіяльність може бути разовою – одномоментною, або триваючою – тривале ухилення від виконання обов'язків. Якщо особа ухиляється від виконання обов'язків тривалий час, злочинну бездіяльність охоплює весь період. Добровільне виконання обов'язку в цьому випадку може спричинити звільнення від кримінальної відповідальності. Отже, кримінальна відповідальність за бездіяльність настає лише в тому випадку, коли на працівника Державної кримінально-виконавчої служби України покладено певні обов'язки, а він не реалізовує ці дії. Цей обов'язок можуть породжувати юридичні факти, коли:

– законодавчий або інший нормативний акт, наприклад інструкція, можуть покласти на співробітника пенітенціарної системи вчинення конкретних дій;

– вирок або інше рішення суду, які є обов'язковими для виконання, злісне ухилення від виконання такого рішення є злочинним.

Зазначимо, що у Кримінальному кодексі України відсутня окрема стаття за злочинну бездіяльність, отже, покарання за такий вид злочину буде залежати від того, які наслідки спричинило за собою невчинення особою конкретних дій. Прикладом невчинення працівником пенітенціарної системи може бути неповідомлення своєму керівництву, вищим органам, правоохоронним органам про вчинення злочину або інших правопорушень у місцях позбавлення волі.

Під дією можемо розглядати акт активної суспільно небезпечної та протиправної поведінки співробітників місця позбавлення волі, яка спричинила чи могла спричинити скоєння втечі ув'язненим, який відбуває покарання за скоєння ним злочину, або транспортується конвоем.

Змішана бездіяльність – різновид бездіяльності, яка передбачає поєднання активної та пасивної форм діяння, коли для забезпечення бездіяльності особа вчиняє будь-які активні дії.

Висновки. Отже, дослідивши це питання, дійшли висновку, що невиконання співробітниками Державної кримінально-виконавчої служби України та персоналом пенітенціарних закладів своїх службових обов'язків насамперед пов'язано з тим, що працівник виправної установи піддався агітації ув'язнених; існування матеріальної зацікавленості працівника виправної установи у зв'язку з отриманням неправомірної вигоди від ув'язнених; нехтування своїми обов'язками із людських, моральних принципів особистості, які пов'язані зі слабким державним, соціальним матеріальним забезпеченням з боку держави; виконання незаконних вказівок керівництва виправної установи працівником; існування інших перешкод для нормального виконання службових обов'язків.

Усе це негативно впливає на всю пенітенціарну систему держави, основним завданням якої є виправлення засуджених, а натомість зіштовхуємося із ситуацією, коли в місцях позбавлення волі процвітає злочинність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. Офіційне видання від 23.07.1996. 1996. № 30. Стаття 141.
2. Омельчук Л. В., Цимбал П. В., Цимбал Т. Я. Розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками: сучасний стан, проблеми та напрями удосконалення: монографія. Ірпін: Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. 234 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 43).
3. Киселева И. А., Симонович Н. Е. Проблемы социальной безопасности человека в современном обществе. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*. М., 2013. № 44. С. 48–52.
4. Киселева И. А., Симонович Н. Е. Проблемы самореализации личности в современных условиях инноваций. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*. 2014. № 6 (243). С. 53–56.
5. Прокуратурою Київської області вживаються заходи щодо захисту прав осіб в установах виконання покарань. URL: https://kobl.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=270582&fp=201

6. Наказ про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань. *Офіційний вісник України*. 2018. № 70. С. 285. 14 вересня.

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Ofitsiine vydannia vid 23.07.1996. 1996 r. № 30. Statia 141.
2. Rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh iz nenalezhnym vykonanniam profesiinykh oboviazkiv medychnymy pratsivnykamy: suchasnyi stan, problemy ta napriamy udoskonalennia: monohrafiia / L. V. Omelchuk, P. V. Tsymbal, T. Ya. Tsymbal. Irpin: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy, 2015. 234 s. (Seriia «Podatkova ta mytna sprava v Ukraini», t. 43).
3. Kyseleva Y. A., Symonovych N. E. Problemy sotsyalnoi bezopasnosti cheloveka v sovremennom obshchestve. *Natsyonalnye ynteresy: pryorytety y bezopasnost*. M., 2013. № 44. Ss. 48–52.
4. Kyseleva Y. A., Symonovych N. E. Problemy samorealizatsyy lychnosti v sovremennykh usloviakh ynnovatsyi. *Natsyonalnye ynteresy: pryorytety y bezopasnost*. 2014. № 6 (243). Ss. 53–56.
5. Prokuraturoiu Kyivskoi oblasti vzhyvaiutsia zakhody shchodo zakhystu prav osib v ustanovakh vykonannia pokaran [Elektronnyi resurs]. URL: https://kobl.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=270582&fp=201
6. Nakaz pro zatverdzhennia Pravyl vnutrishnoho rozporiadku ustanov vykonannia pokaran. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 14.09.2018. № 70. Stor. 285.

P. V. Tsumbal, V. F. Vlad. Improper performance of their duties by correctional staff, leading to escape from the place of imprisonment

The article examines the main reasons for the inaction of penitentiary staff, which in turn leads to prisoners escaping from prison. Currently, employees of the Criminal-Executive Service of Ukraine allow cases of violation of the law in the exercise of their functions, the problem of deformation of professional legal awareness remains relevant. Therefore, one of the most important tasks in modern conditions is the formation of such a level of professional legal awareness of the penitentiary system, which would meet the requirements of the rule of law and civil society. Due to these circumstances, this research on the topic related to the failure of employees of the Criminal-Executive Service of Ukraine to perform their official and functional duties, acquires not only theoretical but also practical significance.

The following elements are sources of correctional staff: the penitentiary staff has been agitated by prisoners; the material interest of the correctional officer in connection with the unlawful benefit of the prisoners; neglect of one's responsibilities based on human, moral principles of personality, which are connected with weak state and social material security on the part of the state; execution of illegal instructions of the management of the penitentiary institution by the employee; the existence of other obstacles to the proper performance of official duties.

The mechanism of criminal activity of an employee of a penitentiary institution consists of the following elements: open disregard of legislative and other acts regulating the activity of the penitentiary system; change of job and functional responsibilities in their favor; use of official position to obtain material or moral benefits; use of official powers against the interests of the

service; violation of the rights and legitimate interests of the state and citizens, due to failure to perform their official or functional duties.

When investigating the relevant category of criminal proceedings, the investigating authorities must also establish the scope of the professional responsibilities assigned to a particular employee of the penitentiary institution. The sources of professional responsibilities are job descriptions, documents of internal circulation, where within certain institutions and penitentiary institutions the functional responsibilities of specific employees of the prison, the head of the prison, his deputy, the heads of units are fixed. Failure to comply with the provisions of such instructions, or mandatory requirements of the legislation of Ukraine by employees of the Criminal-Executive Service of Ukraine and is improper performance of duties by employees of correctional institutions.

Key words: *place of imprisonment, inaction, escape, employee of the penitentiary service, job description, non-performance of official duties.*

Стаття надійшла до редколегії 27 жовтня 2020 року